

TREMA

Ledenmagazine van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, nummer 3, najaar 2020

Thema: COVID-19

HOE NU VERDER?

ZES GESPREKKEN ONLINE

DE IMPLICATIES VAN CORONA

Over de NVvR

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) is de vakvereniging van magistraten, dat wil zeggen: officieren van justitie en rechters. Circa 75% van alle rechters en officieren van justitie is aangesloten bij de NVvR. De NVvR verenigt deze magistraten en vertegenwoordigt het belang van goede rechtspraak en de belangen van magistraten in het publieke en politieke debat. Dat doet de NVvR onder meer door de kwaliteit en toegankelijkheid van de rechtspraak te bewaken.

Op www.nvvr.org leest u meer over de NVvR.

Postbus 30315 / Anna van Buerenstraat 40
2500 GH / 2595 DA Den Haag
Tel. 088-3611300
info@nvvr.org
www.nvvr.org

Lid worden van de NVvR

Bent u lid van de rechterlijke macht, maar nog geen lid van de NVvR? Meld u vandaag nog aan via info@nvvr.org.

Waarom lid van de NVvR?

- **Groot(s) netwerk:**
platform voor ontmoeting van en nadere kennismaking met vakgenoten in de rechtspraak.
- **Kwaliteitsadvies, individuele ondersteuning én rechtsbijstandverzekering:**
persoonlijke ondersteuning in uw eigen rechtspositie. Een rechtsbijstandverzekering maakt 6 maanden na uw aanmelding automatisch deel uit van uw lidmaatschap.
- **Topbijeenkomsten en werkbezoeken:**
speciaal voor leden, treffende onderwerpen, verdiepende thema's.
- **Gerichte informatie en specifieke standpunten:**
exclusief voor leden, actuele nieuwsvoorziening via website en digitale nieuwsbrief, uw stem in het politieke en publieke debat.
- **U bepaalt!**
Samen met uw collega's (be)stuurt u de NVvR.

Colofon

Nummer 3, najaar 2020.

Trema (Tijdschrift voor de Rechterlijke Macht) is een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak.

Redactie: **Miek Smilde en Sandra Wewer**
Eindredactie: **Sandra Wewer**

Aan dit nummer werkten mee: **Rickert Ahling, Geert van Rhee, Miek Smilde, Sandra Wewer**
Vormgeving: **Beeldr, Leiden**
Foto's: **NVvR**
Cartoon: **Jesse van Muylwijck**
Druk: **SpringerUit Drukwerk, Schoorl**

Wilt u contact opnemen met de redactie? Stuur uw bericht naar s.wewer@rechtspraak.nl.

DITMAAL IN TREMA:

P. 4
**TELEHOREN, THUISWERKEN
EN DE TOEKOMST**

P. 5-7
**IVO DINKELAAR, GRIFFIER
FAMILIE EN JEUGD**

P. 8-9
**TARU SPRONKEN,
ADVOCAAT-GENERAAL
HOGE RAAD**

P. 10-11
**MICHIEL ZWINKELS,
HOOFDOFFICIER DEN HAAG**

P. 12-13
**BART VAN MEEGEN,
PRESIDENT RECHTBANK
OVERIJSEL**

P. 14
**COLUMN RICKERT AHLING:
ONZE NIEUWE MORAAAL**

P. 15-17
**TINEKE CLEIREN,
HOGLERAAR LEIDEN**

P. 18-19
**HANS VOGELS, DEKEN ORDE
VAN ADVOCATEN LIMBURG**

P. 20 -21
**WECO OVER DE
CORONAWETGEVING**

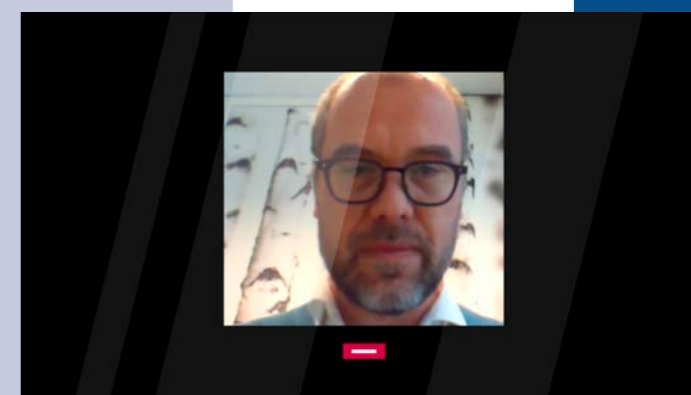
TE PAARD!

We konden er niet omheen. Uiteraard gaat deze editie van Trema bijna volledig over de impact die het coronavirus op ons allen heeft gehad. Daarbij herkauwen we natuurlijk niet wat we allemaal allang weten, maar gaan we samen met onze leden op zoek naar de toekomst. Die er ineens anders uitziet. De NVvR sprak digitaal met zes betrokkenen, binnen en buiten de rechtspleging, over de implicaties van corona op hun dagelijks werk en hun ideeën over de toekomst.

Volgens mij schreef Harry Mulisch dat het lichaam per vliegtuig reist en dat de geest er te paard achteraan komt hobbelen. Ik associeerde dat voorheen altijd met vakantie vieren en het gevoel dat je pas na een paar dagen écht geland bent. Nu moet ik er vaak aan denken bij hele snelle veranderingen. Wanneer verre toekomstmuziek plotsklaps het nieuwe normaal geworden is.

Ik hoop daarom dat we naast de technische mogelijkheden ook aandacht blijven besteden aan de impact van de veranderingen op onze emotionele beleving en onze erachteraan hobbende geest. Die nog moet wennen aan de plussen én de minnen van het thuiswerken. Die (bij gebrek aan het sluiten van de werkdeur) zichzelf op tijd leert remmen om de volgende dag weer vol gas te kunnen gaan. Die collega's mist bij de koffieautomaat en zelfs mijmert over even in de trein je hoofd leegmaken. Aandacht dus voor de route te paard...

Ik wens u veel plezier bij het lezen van deze derde Trema.

Geert van Rhee
directeur NVvR

g.van.rhee@rechtspraak.nl

IVO DINKELAAR, GRIFFIER:

'SOUNDCHECK VOOR DE RECHTSPRAAK'

RECHTSPRAAK EN COVID-19: TELEHOREN, THUISWERKEN EN DE TOEKOMST

De uitbraak van het corona-virus liet geen sector onberoerd. Ook de rechtspleging werd direct geraakt. Gerechten sloten hun deuren, rechters, officieren van justitie en juridisch medewerkers moesten zoveel mogelijk thuiswerken. Nieuwe woorden werden werkelijkheid: Skypezitting. Telehoren. Spatscherm. De NVvR vroeg aan zes betrokkenen van binnen en buiten de rechtspleging hoe zij de afgelopen maanden hebben ervaren. Daarbij ging het vooral om de vraag hoe we verder gaan. Dat de digitalisering een impuls heeft gekregen, staat wel vast. Maar welke implicaties heeft deze manier van werken, voor medewerkers en rechtszoekenden? En wat gaan we doen als het virus is bedwongen?

Bart van Meegen, president van de rechtbank Overijssel, verwacht dat thuiswerken een blijvertje is. Net als skypen. Dat wil niet zeggen dat digitalisering het antwoord op alle problemen is. Sommige zaken zijn goed via skype af te doen, anderen vragen om fysieke nabijheid. Dat is ook de opvatting van Ivo Dinkelaar die als juridisch medewerker in familie- en jeugdzaken veel zaken in kort-geding doet. Weliswaar is hij overwegend positief over de ervaringen die hij de afgelopen maanden opdeed, maar op een scherm blijven emoties lastig te herkennen. Taru Spronken, advocaat-generaal bij de Hoge Raad, maakte zich vanaf het begin van de crisis al druk over de effecten die de pandemie op rechtszoekenden had. Natuurlijk was de rechtspraak overvallen door het nieuws, maar de organisatie had sneller moeten onderzoeken wat de implicaties van de sluiting van de gerechten waren. Zij verwijt de rechtspraak "een gebrek aan urgentie". Michiel Zwinkels, hoofdofficier van het parket Den Haag geeft toe dat ook hij werd overvallen door de snelheid waarmee de rechtspraak

de deuren sloot, maar is tevens onder de indruk van de flexibiliteit die zijn medewerkers hebben laten zien. Zijn directeur bedrijfsvoering kocht zelfs persoonlijk handgel en schoonmaakdoekjes. Tineke Cleiren, die naast hoogleraar straf- en strafprocesrecht ook raadsheer-plaatsvervanger is, trekt de vergelijking met de manier waarop het onderwijs heeft gereageerd. Hans Vogels, deken van de Orde van Advocaten in Limburg, is mild in zijn oordeel. Hij hoopt dat alle partijen in het rechtsbedrijf het momentum aangrijpen om problemen gezamenlijk aan te pakken. In dit themanummer van Trema leest u hun verhalen. Daarmee is het laatste woord over de implicaties die de corona-crisis heeft op OM en rechtspraak natuurlijk niet gezegd. De NVvR blijft de komende maanden actief volgen welke initiatieven er worden genomen om recht te doen aan de rechtspleging in deze bijzondere tijd. Laat ons weten wat u beweegt.

Contactpersoon: m.smilde@rechtspraak.nl.

Ivo Dinkelaar is juridisch medewerker bij de rechtbank Noord-Holland. Sinds begin dit jaar is hij gedetacheerd bij het team familie- en jeugdrecht waar hij veel spoedeisende zaken in kort geding doet. Naast zijn werk op de rechtbank is Dinkelaar gitarist en zanger van de groep the Dutch Eagles.

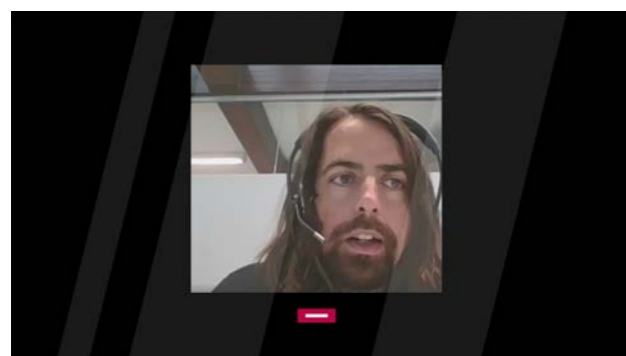
Op weg naar een optreden in Friesland werd er gebeld. Ze konden rechtsomkeert maken, de muzikanten van de groep the Dutch Eagles. De Nederlandse overheid had bij monde van minister-president Mark Rutte aangegeven dat bijeenkomsten met meer dan honderd mensen werden afgelast. Het was 12 maart 2020, zo'n dag die in het collectief geheugen is vastgeklonken.

Waar was jij toen het land op slot ging?

De dagen daarop kondigde het kabinet steeds strengere maatregelen aan. Scholen bleven eerst open en gingen daarna toch dicht, mensen gingen massaal thuiswerken. De rechtspraak besloot de rechtbanken, hoven en bijzondere rechtscolleges per dinsdag 17 maart voor publiek te sluiten, en alle medewerkers zoveel mogelijk te laten thuiswerken. Alleen spoedeisende zaken zoals uithuisplaatsingen konden doorgang vinden. Dinkelaar, inmiddels verkouden geworden, bleef noodgedwongen thuis. Via collega's kreeg hij te horen dat zittingen werden afgezegd, verhoren werden opgeschort en zoveel mogelijk mensen thuis een werkplek probeerden in te richten. Zelf bleef hij een week of drie klachten houden. 'Of het corona is geweest, weet ik niet. Ik ben anders nooit ziek.'

Omdat hij zittingsgriffier is en normaliter vooral veel zaken in kort geding doet, voelde Dinkelaar zich aan het begin van de crisis enigszins onthand. Weliswaar kreeg hij al snel een laptop om via skype of de telefoon zittingen door te laten gaan, maar met twee jonge kinderen (5 en 7) thuis was het wel improviseren. Bovendien zat zijn vriendin ook thuis. 'Zij is zangeres en had twee grote tournees op de agenda staan, in Nederland en in de VS. Alles afgelast.' Zelf zag hij veertig geplande optredens met zijn band verdampen. 'Ik begreep wel dat de rechtbanken dichtgingen, maar na een maand stond ik in de startblokken om weer fysiek zittingen te doen. Ik zag andere overheidsinstellingen vrij snel weer opengaan, en had het gevoel dat ook wij met 1,5 meter afstand meer konden organiseren. We hebben vier, vijf grote zittingszalen in het gerechtshuis waar het prima kon. Ik voelde een zeker ongeduld om aan de slag te gaan, het duurde mij persoonlijk te lang. Skype-zittingen verliepen op zich goed, maar skypen is wel vermoeiend. Alsof je de hele dag televisie zit te kijken. Voorlopige voorzieningen en familiezaken in kort geding konden we best fysiek organiseren, vond ik.'

Lees verder op pagina 6.

Een verklaring voor de relatieve traagheid waarmee de rechtbanken hun deuren weer openden, heeft hij niet. 'Blijkbaar moet er veel overleg plaatsvinden, voordat zo'n beslissing wordt genomen. Al snel werd bij ons op de rechtbank een speciaal crisisteam samengesteld om de corona-implicaties te organiseren, maar er zijn zoveel beslismomenten in het hele proces dat het al met al best lang heeft geduurd.'

Geconcentreerd en flexibel

Toch is Dinkelaar overwegend positief over de ervaringen die hij de afgelopen maanden heeft opgedaan. Skypen is vermoeiend, maar ook efficiënt. 'Alle betrokkenen worden gedwongen beter naar elkaar te luisteren, je moet er wel bijblijven. Zittingen die anders snel een uur duren, konden nu in maximaal driekwartier worden afgerond. Het is een heel geconcentreerde manier van werken, omdat iedereen ook de noodzaak voelt voortdurend op te letten. Je kunt niet even wegzakken.'

Een ander voordeel is de hoge mate van flexibiliteit. Uit de literatuur bleek al eerder dat met name professionals behoefte hebben aan een zekere autonomie om zelf hun tijd te kunnen indelen. Thuiswerken biedt die mogelijkheid. 'Ik ervaar meer controle over mijn eigen werktijd,' zegt Dinkelaar. Juist door niet meer drie dagen in de week acht uur per dag op kantoor te moeten zitten, kan ik meer werk verzetten. Onlangs nog had ik een zitting die van 9 tot 13.30 uur duurde. Daarna ben je gewoon gaar. Als je dan op de rechtbank blijft hangen, ben je helemaal niet meer zo productief. Nu ging ik naar huis, deed even wat anders, en werkte daarna het vonnis uit. Als ik op de rechtbank was gebleven, had ik daar veel langer over gedaan.'

Skypen is vermoeiend, maar ook efficiënt. Alle betrokkenen worden gedwongen beter naar elkaar te luisteren.

Fysiek en skype

Dinkelaar is ervan overtuigd dat 'het nooit meer wordt zoals het was', ook al zal het coronavirus worden bedwongen. Hij hoopt dan ook dat de rechtspraak alle mogelijkheden openhoudt. 'Iedereen lijkt zo snel mogelijk de draad weer te willen oppakken om terug te gaan naar de oude manier van werken. Maar wat als blijkt dat de boel toch weer helemaal op slot moet? Waarom oefenen we niet juist nu meer met telehoren, skypezittingen en videoverbindingen? Daarop kan volgens mij meer worden gestuurd.'

Hij geeft het voorbeeld van een zitting waarbij een partij vanwege gezondheidsklachten niet fysiek aanwezig kon zijn. Normaliter zou de zitting om die reden worden aangehouden. Nu vroeg Dinkelaar of skypen een mogelijkheid was. De partij die wel fysiek aanwezig was, vond het prima. Of de zaak waarin een medewerker van de Raad voor de Kinderbescherming aangaf vanwege capaciteitsproblemen niet naar de rechtbank te kunnen komen. Via skype was het geen probleem. Wat hem betreft zouden alle zittingszalen geschikt gemaakt moeten worden voor skypen, vooral met het oog op combinatiezittingen, fysiek én skype. Een advocaat die uit Assen moet komen, hoeft dan niet meer honderden kilometers te reizen, en een zaak kan toch doorgaan, als een van de partijen fysieke klachten heeft en thuis moet blijven. 'We moeten de ervaringen van de afgelopen maanden nu doorontwikkelen,' vindt Dinkelaar. 'Zelf test ik voorafgaand aan de zitting alle videoverbindingen om te voorkomen dat we vastlopen in falende techniek. Noem het een soundcheck. De rechtspraak moet tijd en moeite investeren om te leren omgaan met de nieuwe realiteit. Ik ben ervan overtuigd dat we daardoor zelfs de achterstanden op den duur sneller kunnen aanpakken.'

De rechtspraak moet tijd en moeite investeren om te leren omgaan met de nieuwe realiteit.

Emoties herkennen

Niet elke zitting leent zich echter voor skype. Op een scherm zijn emoties lastiger te herkennen en blijven non verbale signalen sneller onopgemerkt. Volgens Dinkelaar is het daarom belangrijk van tevoren zaken te screenen: mensen die voor het eerst op de rechtbank komen, moeten zoveel mogelijk een fysieke zitting krijgen. 'Maar in het familierecht zijn er veel zittingen in lopende procedures met partijen die de rechter al vaker heeft gezien. In die gevallen is het minder noodzakelijk iedereen weer fysiek aanwezig te hebben. Ik denk dat we aan de voorkant zaken strenger kunnen selecteren: wat moet fysiek, wat leent zich voor skype, waar kunnen we een combinatie maken? Ons werk kan daardoor echt efficiënter worden.'

TARU SPRONKEN, ADVOCaat-GENERAAL HOGE RAAD:

‘DE RECHTSPRAAK ERVAART TE WEINIG URGENTIE’

Taru Spronken is advocaat-generaal bij de Hoge Raad. Meteen na de sluiting van de gerechten in maart dit jaar liet zij zich in het Nederlands Juristenblad (NJB) kritisch uit over de manier waarop de rechtspraak reageerde op de crisis. Het bevreemde haar dat de rechtspraak niet als vitaal onderdeel van de samenleving werd benoemd. Ook de openbaarheid baarde haar zorgen. ‘Ik mis het perspectief van de rechtszoekende.’

“Vanwege de corona-maatregelen is uw zitting tot nader order uitgesteld.” Meer dan een mededeling was het niet. Geen telefoontje, geen inhoudelijk motivatie. De deuren van de gerechten waren dicht en daar hadden rechtszoekenden het mee te doen.

Taru Spronken, advocaat-generaal (AG) bij de Hoge Raad, hoorde van diverse kanten verhalen over afgelaste zittingen en de manier waarop rechtszoekenden en hun rechtsbijstandverleners dat te horen kregen. Daaruit sprak weinig empathie. ‘De rechtspraak heeft weinig gedacht vanuit het perspectief van de rechtszoekende,’ zegt de AG via facetime. Anders dan alle andere gerechten maakt het hoogste rechtcollege geen gebruik van skype.

Gebrek aan urgentie

Spronken verbaasde zich over de manier waarop de rechtspraak reageerde in de eerste weken van maart. Het sluiten van de gerechten noemde zij in het NJB “overhaast”. Van overleg met derden was nauwelijks sprake. ‘Natuurlijk is iedereen overvallen door het nieuws van de pandemie en dat verklaart veel,’ nuanceert ze meteen. Desondanks vindt zij dat de rechtspraak veel sneller had moeten onderzoeken wat de implicaties van de sluiting waren voor

rechtszoekenden en op welke manier aan hun behoeften tegemoet kon worden gekomen. ‘Een gebrek aan urgentie,’ noemt zij het. ‘Ik heb overigens de indruk dat er tussen de gerechten wel grote verschillen bestaan. Ik heb verhalen gehoord van rechters die met hun griffier samen gewoon onorthodoxe manieren hebben gezocht en gevonden om hun zaken wel door te laten gaan. Vooral in Amsterdam schijnt op die manier veel op poten te zijn gezet. Maar er zijn ook gerechten waar de urgentie ontbrak en waar alle aandacht uitging naar de veiligheid van de eigen medewerkers. Ja, dat is heel belangrijk. Maar blijkbaar is op dat moment niet gedacht aan de achterstanden die daardoor ontstonden en de implicaties daarvan.’

Cultuur

Spronken noemt het een kwestie van cultuur. De rechtspraak is volgens haar al zo lang gewend aan lange doorlooptijden en vertragingen dat ze uit het oog heeft verloren wat dat voor justitiabelen en partijen betekent. ‘Als mensen heel lang moeten wachten op behandeling van hun zaak en die dan ook nog “tot nader order” wordt uitgesteld zonder enig vooruitzicht wanneer de zitting dan wel zal plaatsvinden, ondermijnt dat het vertrouwen.’ Om diezelfde reden waarschuwt ze voor al te gretig gebruik van de digitale

middelen waarmee de rechtspraak de afgelopen maanden heeft geëxperimenteerd. ‘Ik vind dat we voorzichtig moeten zijn met de standaardisering van digitale zittingen of telehoren. De rechtspraak moet geen machine worden. Het belang van een fysieke zitting mag niet worden onderschat. Stel je voor dat je in een familie- of strafzaak voor het eerst in je leven naar de rechtbank moet. Direct contact is op zo’n moment voor veel mensen heel belangrijk.’

Dat geldt overigens ook voor de rechter, meent Spronken. ‘De rechtspraak heeft in de civiele sector de afgelopen jaren veel nadruk gelegd op de comparitie van partijen, juist om erachter te komen wat het conflict precies behelst, wie de partijen zijn en wat hun echt kan helpen om het geschil te beslechten. In het strafrecht speelt de persoon van de verdachte en de indruk die hij op de zitting maakt een belangrijke rol bij het oordeel van de rechter. Dat is nauwelijks te vervangen door telehoren.’

Sfeer en humor

Een digitale ontmoeting heeft een andere dynamiek, weet Spronken ook uit eigen ervaring. Ook de medewerkers van de Hoge Raad merken dat intercollegiale overleggen weliswaar sneller en zakelijker verlopen via het scherm, maar dat de sfeer en de humor eronder kunnen lijden. ‘De Hoge Raad heeft op zich een uitstekende thuiswerkvoorziening en heeft zijn werkprocessen al geruime tijd gedigitaliseerd. Ik heb dezelfde werkfaciliteiten thuis als op het werk,’ legt de AG uit. ‘Onze ICT-afdeling is 24 uur per dag bereikbaar en al onze processen zijn ingericht op wat wij zelf als medewerkers nodig hebben. Ik zie geen papieren dossiers meer, maar dat kan ook in de cassatiepraktijk. Maar wat we nu missen, zijn de gesprekken met de collega’s. Sparren met de medewerkers van het wetenschappelijk bureau, even ergens

binnenlopen. Dat de rechtspraak investeert in digitalisering om het werk voor de medewerkers ook thuis mogelijk te maken, is heel goed. Noodzakelijk zelfs. Het is een zegen dat we niet meer zes uur hoeven te reizen voor een vergadering. Maar dat is iets anders dan een volledig gedigitaliseerde rechtspleging optuigen. Laat digitale zittingen niet te vanzelfsprekend worden. Zeker niet vanuit het perspectief van rechtszoekenden.’

Openbaarheid

Een andere zorg betreft de openbaarheid van rechtspraak. Publiek is inmiddels weer welkom op de gerechten, maar het gebrek aan openbare controle heeft Spronken de afgelopen maanden node gemist. Ze sluit niet uit dat camera-registraties van zittingen uitkomst kunnen bieden. Maar ook hier is een waarschuwing op zijn plaats. ‘Het Joegoslavië-tribunaal heeft alle zittingen opgenomen, maar wel pas online gezet met een zekere vertraging om er zeker van te zijn dat de privacy van bepaalde personen kon worden gegarandeerd. Financieel is dat een enorme investering geweest. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens werkt met podcasts en grote strafprocessen worden inmiddels ook wel gestreamd. Dat laat onverlet dat camera-registraties een zeker surrogaat zijn voor wat er werkelijk in een rechtszaal gebeurt. Bovendien spelen er allemaal vragen op het gebied van privacy en het bewaren van beelden.’ Concluderend stelt Spronken dat werken in tijden van corona de rechtspraak veel heeft geleerd. ‘Maar op het moment dat niet meer de mens, maar het proces centraal komt te staan, moeten we oppassen. De rechtspraak is er niet voor zichzelf.’

MICHIEL ZWINKELS, HOOFDOFFICIER DEN HAAG:

'WE ZIJN NOG TE WEINIG WENDBAAR GEBLEKEN'

Michiel Zwinkels is hoofdofficier van het parket Den Haag. In voorbereiding op een mogelijke tweede golf bezint hij zich op maatregelen waar de medewerkers van het parket zich goed bij voelen en die tevens de continuïteit van het werk moeten waarborgen. Digitalisering is daarbij het sleutelwoord.

Binnenkort wil hij een enquête onder de medewerkers van het parket uitzetten. Welke keuzes willen mensen maken als het gaat om thuiswerken? Wat hebben ze daarvoor nodig? Welke mogelijkheden biedt het kantoor van de toekomst? 'Als werkgever wil ik weten hoe ik onze mensen het best kan ondersteunen,' zegt Zwinkels aan de telefoon. 'Dat staat eigenlijk los van corona. Ik verwacht dat de manier waarop wij werken fundamenteel verandert. Een paar dagen per week thuiswerken zal vanzelfsprekender worden. Maar er zullen ook mensen zijn die juist naar kantoor willen. Hoe zorgen we er dan voor dat iedereen over de goede faciliteiten beschikt? En hoe behouden we de saamhorigheid binnen de organisatie?'

De vragen die Zwinkels stelt, komen voort uit de ervaringen van de afgelopen maanden. Hij zag hoe de corona pandemie zich langzaam verspreidde, van China naar Italië en

dieper Europa in. Als lid van diverse regionale bestuurlijke overleggen kreeg hij al vroeg de nodige informatie, ook van de geneesheer-directeur in de regio. Desondanks werd Zwinkels enigszins overvallen door de plotselinge sluiting van de gerechten op 17 maart. 'De snelheid waarmee de rechtspraak de deuren sloot, had ik niet zien aankomen.'

Handgel en schoonmaakdoekjes

Meteen kwam het crisismanagement team samen. Als werkgever wilde Zwinkels allereerst de onzekerheid van zijn medewerkers adresseren. 'Er waren mensen ziek, mensen maakten zich zorgen. Uiteindelijk is het bij ons parket relatief goed gegaan, maar in het zuiden zijn mensen echt ziek geweest. De zorgen van de medewerkers waren reëel'. Tegelijk dacht Zwinkels: hoe houd ik iedereen aan het werk? Heeft iedereen een laptop en een telefoon? 'We hadden devices nodig, maar ook eenvoudige dingen als handgel en schoonmaakdoekjes. Ik kreeg op een gegeven moment een appje van mijn directeur bedrijfsvoering met een winkelwagentje vol schoonmaakmiddelen. Die inkoop werd uiteindelijk wel gestructureerd, maar in het allereerste begin was het improviseren.'

Het OM werd door de sluiting van de gerechten gedwongen zittingen af te zeggen. De administratie draaide overuren. Zwinkels was onder de indruk van de flexibiliteit van de medewerkers. De saamhorigheid binnen de organisatie was groot. De werkprocessen daarentegen bleken weinig wendbaar. In de keten van de strafrechtspleging bleken systemen niet of slecht op elkaar aangesloten. Lokale verschillen zorgden voor vertragingen en ergernis bij de ketenpartners.

Heen en weer

Verdergaande digitalisering moet ervoor zorgen dat de organisatie in de toekomst wendbaarder is en sneller kan reageren op crisissituaties, meent de hoofdofficier. Digitale zittingen en digitale verhoren van verdachten, al dan niet in voorlopige hechtenis, zullen veel gebruikelijker worden. 'Ik vraag me nu wel eens af waarom we al die jaren verdachten in busjes heen en weer hebben vervoerd om ze vervolgens uren in het cellencomplex van de rechtbank te laten zitten. Dat zal echt veranderen.' Niet dat alle verhoren voortaan via een scherm zullen verlopen. Maatwerk is het woord dat Zwinkels graag gebruikt. 'We moeten strenger selecteren: wanneer is een fysiek verhoor echt nodig, wat kan digitaal? Maar dat er meer digitaal gewerkt gaat worden staat voor mij als een paal boven water.'

De saamhorigheid binnen de organisaties was groot. De werkprocessen daarentegen bleken weinig wendbaar.

Digitale samenwerking met alle schakels van de keten is onontbeerlijk. Zwinkels merkte de afgelopen maanden dat veel ICT-processen nog steeds vanuit de eigen organisatie worden opgetuigd. 'We moeten dat echt stroomlijnen. Zelfs binnen het OM blijkt er nog veel couleur locale te zijn in de verschillende werkprocessen. Ruimte voor eigenheid mag er zijn, maar daarin kan je ook gevangen zitten.'

Als de afgelopen maanden mij iets hebben geleerd, is dat de digitalisering nu echt moet worden doorgezet. Dat er nog steeds stukken worden uitgeprint, vind ik echt niet meer kunnen.'

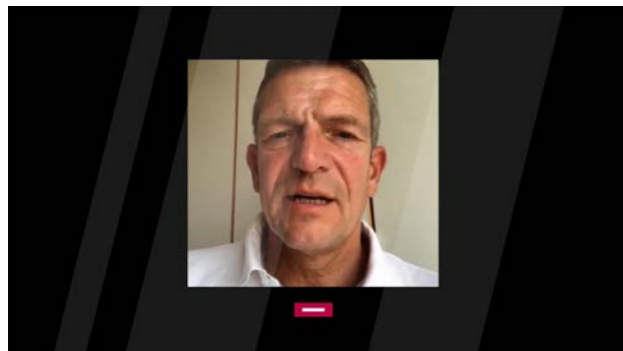
Verzameling zzp'ers

Een tweede aandachtspunt is leiderschap. Nieuwe manieren van werken, deels thuis, deels op kantoor, vragen om nieuwe vormen van management. Zwinkels anticipeert op een tweede golf, maar richt zich niet meer op een eventuele nieuwe deadline die het kabinet stelt. Of er nu wel of geen vaccin voor corona komt, het werk op het parket zal naar zijn idee definitief veranderen en dat stelt managers voor nieuwe vragen: hoe behoud je een team-gevoel? Hoe blijft de verbinding met een organisatie bestaan als iedereen voor een groot deel thuis werkt? 'Ik wil niet dat het OM een losse verzameling van zzp'ers wordt.' Maatwerk is ook hier het antwoord. 'Als iemand een aangepaste bureaustoel nodig heeft om thuis goed te kunnen werken, moet ik als werkgever daarvoor zorgen. Willen wij dat onze medewerkers flexibel zijn, dan moeten we als organisatie zelf ook nog wendbaarder worden.'

BART VAN MEEGEN, PRESIDENT RECHTBANK OVERIJSSSEL:

VEERKRACHT EN DUIDELIJKHEID

Bart van Meegen is president van de rechtbank Overijssel. Tijdens de eerste maanden van de coronacrisis maakte hij vlogs om aan de buitenwereld te laten zien hoe de rechtspraak omging met de beperkende maatregelen. 'Wij moeten als rechtspraak een realistisch beeld geven van wat wel en niet lukt.'

Duidelijkheid geven. Dat was het eerste waaraan Bart van Meegen dacht toen op dinsdag 17 maart alle gerechten hun deuren sloten. 'Opeens moest iedereen naar huis, wat veel vragen oproep. Wij wilden allereerst onze eigen medewerkers duidelijkheid geven en zorgen voor hun gezondheid. Ik prijs me gelukkig dat wij in Overijssel weinig besmettingen hebben gehad. Daarnaast wilden we de continuïteit van zaken natuurlijk zo goed mogelijk waarborgen.'

De LOV's (landelijk overleg vakinhoud) bepaalden welk type zaken zo urgent waren dat ze prioriteit moesten krijgen. Het ging dan bijvoorbeeld om familie- en jeugdzaken, zoals (verlenging van) ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsing. Ook kort gedingen werden zo snel

mogelijk opgepakt, eerst schriftelijk, later telefonisch en via skype. 'Ik vind dat er veel creativiteit is getoond,' zegt Van Meegen via zoom vanaf zijn vakantieadres. 'Met name op de griffies is echt heel hard gewerkt.'

Rechters en juridisch medewerkers kregen de opdracht zoveel mogelijk thuis te werken. In Overijssel beschikte iedereen gelukkig al over een ultrabook en een iPhone waardoor er snel kon worden geskypet. Problematisch bleek vooral het gebrek aan digitale dossiers. 'De griffie was druk met het scannen van stukken en allerlei logistieke vragen rond dossiers en zittingen. Dat is het eerste wat echt moet verbeteren: we moeten haast maken met de digitalisering.' Omdat in faillissements- en bewindzaken veel processen al eerder waren gedigitaliseerd, kon bij Toezicht veel werk doorgaan. 'Die ervaring maakte de keuze voor verdergaande digitalisering nog logischer,' aldus de rechtbankpresident.

Gekeken moet worden welke ervaringen de rechtspraak blijvend ten goede kunnen komen en welke investeringen nodig zijn.

Maatschappelijke taak

Ondanks de inspanningen kwam er vrij veel negativiteit op de rechtbank af, merkte Van Meegen. Na twee weken begonnen met name advocaten te klagen over het feit dat de rechtbanken dicht waren en zoveel zittingen op de lange baan werden geschoven. Vooral in het strafrecht liepen de achterstanden op. 'Strafrecht, maar ook bestuursrecht, is heel zittingsgericht. Het kostte tijd om dat goed op de rit te krijgen.' Toch beschouwt Van Meegen de kritiek al met al als positief. 'Blijkbaar wordt de rechtspraak belangrijk gevonden. Juist ook in crisissituaties hebben wij een essentiële maatschappelijke taak te vervullen. Dan moet je je oren niet sluiten voor kritische opmerkingen.'

Om zichtbaar te blijven in het publieke debat besloot Van Meegen te gaan vloggen. 'In crisissituaties is het belangrijk dat je een realistisch beeld geeft van wat er wel en wat niet lukt,' zegt Van Meegen. 'Je moet strakke lijnen trekken in de communicatie, zowel naar je medewerkers toe als naar de buitenwereld.' Ondertussen voerde hij intensief overleg met het OM, de advocatuur en het openbaar bestuur in de regio. 'Soms ging het dan ook over heel praktische zaken, zoals de vraag of er een spatscherm tussen de advocaat en zijn cliënt moest komen. Ik heb het gevoel dat daardoor meer begrip is gekomen voor de keuzes die de rechtbank moest maken.'

Inhaalslag

Inmiddels zijn alle teams weer op stoom. Bij kanton wordt veel geskypet wat "redelijk goed" bevalt. Sinds 1 september staan de bestuursrechtelijke zaken weer gewoon op zitting. Ook handel is weer "back to business" al verwacht Van Meegen een stijging van het aantal zittingen. 'Bij handel is de afgelopen maanden zoveel mogelijk schriftelijk afgedaan, maar na de repliek en de dupliek willen partijen toch graag door de rechter zelf worden gezien en gehoord. Die zaken komen nu op de rol.' Bij strafrecht is door de

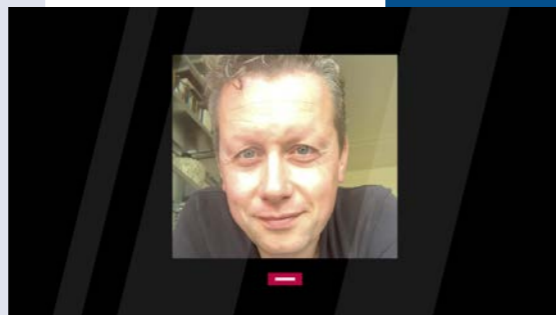
grote inzet van rechtbankmedewerkers "een beperkte inhaalslag" geboekt in de zomermaanden. 'Er is veel geëxperimenteerd, bijvoorbeeld om journalisten via skype pro forma zittingen op de rechtbank te laten bijwonen. Daar heb ik veel waardering voor, want het heeft veel gevraagd van collega's. Wel blijven er door de 1,5 meter eis nog tal van logistieke uitdagingen, mede door de beperkte capaciteit van de zittingzalen.'

Thuiswerkregeling

Wat nu nodig is, is veerkracht, zegt Van Meegen. Gekeken moet worden welke ervaringen de rechtspraak blijvend ten goede komen en welke investeringen nodig zijn om sneller te kunnen reageren op onverwachte ontwikkelingen. Thuiswerken is een blijvertje, verwacht de rechtbankpresident. 'Dat betekent dat we in elk geval een heldere thuiswerkregeling moeten krijgen. Denk aan een goede bureaustoel, een laptop, een computerscherm. De rechtspraak moet dat zo snel mogelijk centraal regelen, vind ik.' Daarnaast zal er gekeken moeten worden welke zaken zich ook in de toekomst lenen voor behandeling via skype. Zelf behandelde de rechtbankpresident vlak voor zijn vakantie een kort geding over een omgangsregeling. Het ging om twee kinderen die een keer per jaar naar hun vader op Curaçao gaan. Moeder wilde dat de kinderen deze zomer vanwege de pandemie thuis zouden blijven, vader verzette zich daartegen. 'De advocaat van een van de cliënten had een probleem met haar agenda en vroeg de rechtbank om een skype-zitting onder voorwaarde dat de andere partij dan ook per skype aanwezig zou zijn. Dat hebben we geregeld. Voordeel was dat vader nu zelf via de digitale verbinding aanwezig kon zijn bij zijn eigen kort geding. In dat opzicht biedt skypen in sommige zaken echt voordelen.'

ONZE NIEUWE MORAAAL

Rickert Ahling
waarnemend voorzitter NVvR

Wie mij een jaar geleden zou hebben verteld dat thuiswerken de norm en niet de uitzondering zou zijn, had ik voor gek verklaard. Wie had verkondigd dat 9 van de 10 magistraten zich soepeltjes zouden bewegen in video-vergaderingen en de meeste geheimen van Skype, GoToMeeting of Facetime kennen, had ik – al ‘wishful thinking’ mompelend – vriendelijk toegeknikt. Deze editie van Trema gaat uiteraard over Corona en werpt met diverse collega’s een blik in de toekomst. Op deze plek wil ik even inzoomen op iets dat me nu bezighoudt. Dat gaat niet over het nieuwe normaal, maar over een mogelijk nieuwe moraal.

De bovenstaande veranderingen gaan vooral over de vorm, over nieuwe vergadermogelijkheden en over de plek waar je werkt. Maar ook onze manier van met elkaar omgaan, verdient wat mij betreft aandacht. En vergeef me daarbij het pure interne perspectief, dat mag hopelijk wel in dit clubblad. Wat is moraal precies? Google antwoordt: “...het geheel van handelingen en gedragingen die, in een maatschappelijke context, als correct en wenselijk worden gezien.”

Terwijl ik dit schrijf, zijn we bestuurlijk druk met thuiswerkvoorzieningen en vergoedingen en willen we ervoor zorgen dat een en ander ook financieel een plekje krijgt. Dat is niet meer dan normaal en redelijk. Ik verwacht dan ook dat we daar goed gaan uitkomen. De werkgever zet zich immers in om iedereen thuis aan de slag te kunnen laten gaan. Al sinds het begin rekening houdend met ingewikkelde thuissituaties en de shock die iedereen toch wel even moest verwerken. En waar thuiswerken niet kan, wordt zo goed mogelijk geregeld dat er veilig op de parketten en gerechten kan worden gewerkt. Dat werd georganiseerd in korte klappen, die konden rekenen op steun omdat het nu eenmaal snel moest.

Ook collega’s onderling steunden elkaar daar waar mogelijk. Niemand deed moeilijk over door het beeld rennende kinderen, over korte onderbrekingen omdat er een postbode of glazenwasser voor de deur stond of over t-shirts in plaats van jasje-dasje. Werktijden pasten zich aan zodat iedereen ook

eenvoudiger het privéleven kon regelen, kinderen kon ophalen en een boodschap kon doen. De scheiding tussen werk en privé vervaagde, maar daarin zat iedereen in hetzelfde schuitje. In een sfeer van wederzijds begrip en flexibiliteit werden alsnog bergen werk verzet.

Nu komen we in de fase van consolidatie of adaptatie van die korte klappen of het beter inregelen van de veranderingen. Net zoals we zien bij de coronawetgeving wordt alles dan ineens een stuk lastiger. Nu moet het niet per sé snel, maar vooral volgens de regels en met de juiste afstemming en precisie. Verschillende belangen komen tegenover elkaar te staan.

Dan kan de neiging bestaan om even wat minder oog te hebben voor de precaire balans tussen werk en privé. Of voor het feit dat we nog steeds in een spannende tijd zitten en dat dit impact heeft op mensen. Loyaliteit aan de goede zaak kan naadloos overvloeien in meegaan met groepsdruk. Persoonlijke grenzen laten zich moeilijk formaliseren, terwijl het bewaken van die grenzen net zo zeer een gezamenlijke verantwoordelijkheid is als dat we met z’n allen het rechtsbedrijf draaiend moeten houden.

En daar moest ik toch weer even aan wennen. Het is misschien vreemd om te zeggen, maar soms verlang ik terug naar de periode van de korte klappen toen we er samen de schouders onder zetten. Niet zozeer zakelijk, want daar zullen we ons mannetje heus wel staan, maar vooral gevoelsmatig. Want naast de bezorgdheid en de angst over het coronavirus, voelde ik ook bezieling en saamhorigheid en sprak onze nieuwe omgangsvorm me zeer aan. Dat we dit met z’n allen doen, samen, raakte bij mij een gevoelige snaar.

We zijn er de types niet naar om elkaar voor te schrijven hoe te doen, te voelen of te zijn. Ik kan wel vertellen hoe ik ga doen, me wil voelen en wil zijn. Ik ga de omgang van die eerste maanden als mijn nieuwe normaal beschouwen. En wie weet, als meer mensen die behoefte hebben, groeit ‘het geheel van handelen en gedragingen’ uit als een nieuwe moraal.

TINEKE CLEIREN, HOGLERAAR LEIDEN:

‘WEEG HET BELANG’

Tineke Cleiren gaat bijna met emeritaat als hoogleraar straf- en strafprocesrecht in Leiden, maar blijft als raadsheer-plaatsvervanger actief in het hof Den Haag. Daarnaast is zij onder andere voorzitter van de adviescommissie afgesloten strafzaken en lid van de Adviesraad Internationale Vraagstukken van BUZA op het gebied van mensenrechten.

‘De capaciteit van rechters- en raadsheerenplaatsvervanger wordt niet maximaal benut,’ vindt Tineke Cleiren, hoogleraar straf- en strafprocesrecht in Leiden en zelf raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof Den Haag. Juist nu door de corona-crisis de achterstanden in de rechtspraak nijpen, kunnen plaatsvervangers beter worden ingezet. Digitaal werken moet vanzelfsprekend worden. Daarnaast pleit Cleiren voor meer eenheid in het beleid van de rechtspraak. ‘Ik heb de indruk dat zowel organisatorisch-inhoudelijk als organisatorisch-technisch het wiel nog op veel plaatsen binnen de rechtspraak tegelijk wordt uitgevonden. Veel zaken kunnen denk ik centraler. En dat heeft niets met onafhankelijkheid te maken.’

‘Het was een tamelijk overdonderende ervaring,’ zegt Tineke Cleiren via facetime als ze terugdenkt aan die tweede week van maart dit jaar. De universiteiten sloten de deuren, alle studenten en medewerkers moesten naar huis. ‘Geen paniek, maar wel de vraag: hoe gaan we dit aanpakken? De gebouwen waren dicht, we

konden zelfs nauwelijks nog onze spullen halen.’ De universiteit handelde snel: binnen een paar dagen stonden de eerste colleges online. Zelf begeleidde ze met een aantal andere docenten een masterprogramma voor ruim tachtig studenten. ‘Dat konden we redelijk snel opzetten. In plaats van presentaties gaven we schriftelijke opdrachten. Voor de docenten in de bachelor was het moeilijker; dan heb je het al snel over 1200 eerstejaars die bovendien niet allemaal een eigen pc hebben. En de bibliotheek was ook gesloten.’

Het belangrijkste doel was geen vertraging in het onderwijsprogramma op te lopen. Studenten en promovendi zijn gebonden aan strakke termijnen, velen kunnen zich geen extra tijd veroorloven. ‘Over het algemeen is het gelukt om het programma door te laten lopen. Maar individueel is er wel hier en daar iemand vastgelopen, ook medewerkers. Persoonlijke omstandigheden, zoals een zorgpartners thuis of heel jonge kinderen, hebben mensen wel parten gespeeld.’

Lees verder op pagina 16.

Empathie

Vanuit het hof hoorde zij als plaatsvervanger niet expliciet wat er stond te gebeuren. 'Plaatsvervangers hebben weliswaar toegang tot het intranet van de rechtspraak, maar loggen vanzelfsprekend niet dagelijks in. Ze werden niet op hun eigen werk- of privéadressen benaderd. Het eerste wat ik vanuit de rechtspraak zelf echt meekreeg, was het interview met Henk Naves.'

Dat was op 16 april, een maand na de sluiting van de gerechtsgebouwen. Cleiren was niet 'heel enthousiast' over de toespraak die de voorzitter van de raad van de rechtspraak die dag gaf. 'Ik vond zijn reactie nogal formalistisch, zowel naar de rechtspraakmedewerkers als naar het publiek. Juist op zo'n moment is het belangrijk empathie te tonen en begrip op te brengen voor de consequenties die de maatregelen hebben voor mensen. De rector en de decanen van de universiteit legden de nadruk op de gezondheid van medewerkers en zeiden: "zorg goed voor elkaar". Dat is wat mensen op zo'n moment willen horen.'

Het was een tamelijk overdonderende ervaring. Geen paniek, maar wel de vraag: hoe gaan we dit aanpakken?

Digitalisering

Cleiren deed in juni weer voor het eerst een zitting. Ze vond het een vreemde ervaring te zien hoe overal spatschermen waren geplaatst, dat advocaten hun eigen plek moesten schoonmaken en was niet blij met de haperende techniek. 'Dat er nog steeds niet een eenduidig digitaal dossier is voor alle partijen is echt vervelend. Paginanummers komen niet eens overeen, het is rommelig.' Hoewel de omgang met advocaten goed ging, verliep het telehoren – de justitiabelen konden gezien het besmettingsgevaar niet worden vervoerd naar het hof – niet eenvoudig. De hoogleraar noemt de strafzittingen in coronatijd ondanks alle inzet 'karig', vooral wat betreft hoor- en wederhoor. Net als op de universiteit zijn de termijnen in het strafrecht dwingend. 'In Nederland gelden wettelijke grenzen voor de termijnen van bijvoorbeeld de voorlopige hechtenis. Mensen zitten vast, er moeten beslissingen worden genomen. In appèl zijn tijdens de eerste coronamaanden vooral de wat grotere zaken aangehouden, maar nu beginnen de termijnen te knellen. Dat betekent voor de rechtspraak veel extra werk. Verdachten hebben recht op wettelijke bescherming, maar omdat de rechtspraak aan het eind van een hele keten zit, kan dat rampzalige gevolgen hebben. Zowel voor de rechtspraak als voor justitiabelen die langer vast komen te zitten.' Ze verwijst naar de studie die het onderzoekscluster ERI¹ en het Moutaigne centrum voor rechtsstaat en rechtspleging (beide van de universiteit Utrecht) in samenwerking met de universiteiten van Leiden en Nijmegen opzetten. Zij gaan onderzoek doen naar de impact die de coronacrisis heeft gehad op de rechtspraak en de positie van kwetsbare rechtszoekenden. De financiering van dit onderzoek werd mogelijk gemaakt door ZonMw, de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie.

Flexibiliteit

'Het is echt de moeite waard om te onderzoeken hoe de rechtspraak deze crisis kan gebruiken,' vindt Cleiren. Wat zij mist, is de mogelijkheid om in dit soort uitzonderlijke situaties snel te kunnen schakelen. 'De rechtspraak zou flexibeler georganiseerd moeten worden. Waarom bijvoorbeeld niet dossiers sneller aan een ander gerecht overdragen, of rechters de mogelijkheid te geven gedetineerden in een penitentiaire inrichting te kunnen horen in plaats van gedetineerden naar de gerechten te vervoerden?'

De afgesproken professionele standaarden in combinatie met de wettelijke termijnen bieden te weinig ruimte om adequaat te reageren.

Met meer flexibiliteit en creativiteit kunnen de rechten van een verdachte ook goed – en wellicht zelfs beter – worden beschermd. Waar nodig zal de wetgever ervoor moeten zorgen dat dit soort oplossingen mogelijk worden.' Daarnaast zullen ook de magistraten zelf flexibeler moeten worden, vindt de hoogleraar. 'In deze tijd kun je niet meer weigeren digitaal te werken. Dat moeten mensen gewoon leren. De techniek binnen de gerechten is onvoldoende en moet snel en sterk worden verbeterd. 'Ik heb de indruk dat zowel organisatorisch-inhoudelijk als organisatorisch-technisch het wiel nog op veel plaatsen binnen de rechtspraak tegelijk wordt uitgevonden. Veel zaken kunnen denk ik centraler. En dat heeft niets met onafhankelijkheid te maken.'

Bezuinigingen

De afgesproken professionele standaarden in combinatie met de wettelijke termijnen bieden te weinig ruimte om adequaat te reageren, merkt Cleiren in de praktijk. Zij wijt die geringe flexibiliteit vooral aan de bezuinigingen van de afgelopen kabinetsperiodes. 'De rechtspraak zou meer buffers moeten hebben om in tijden van nood toch het werk te leveren dat gedaan moet worden. Maar alle buffers zijn eruit bezuinigd. Nu zien we waartoe dat leidt. De rechtspraak zal voor nu dus keuzes moeten maken en zelf aanpassingen moeten doorvoeren. Unus-zittingen in hoger beroep – waarbij niet drie, maar een raadsheer een zaak behandelt – zijn denk ik heel goed mogelijk. Weeg het belang. De schade van vertraging is voor mensen soms groter dan een enkelvoudige behandeling.' Daarnaast zou meer gebruik gemaakt kunnen worden van de kennis en de expertise die plaatsvervangers meebrengen. 'Mijn ervaring bij diverse gerechten is dat de capaciteiten van plaatsvervangers in het algemeen veel beter kunnen worden benut. Rechters en raadsheren geven plaatsvervangers lang niet altijd de ruimte en dat frustrert soms. Zij kunnen meer dan gaten opvullen. Als er zaken zijn waarin een bepaalde thematiek cruciaal is, schakel dan een plaatsvervanger in die daarin wetenschappelijk is gespecialiseerd. Bovendien hebben plaatsvervangers vaak veel in huis op het gebied van communicatieve vaardigheden. Universitair docenten geven les, ze hebben de ervaring om zaken helder uit te leggen en werken onderling en in bestuurlijke functies veel samen. De rechtspraak zou daarvan veel effectiever gebruik kunnen maken.'

¹ ERI staat voor Empirical Research into Institutions for conflict resolution. Meer informatie is te vinden op <https://www.uu.nl/nieuws/onderzoek-naar-impact-coronacrisis-op-rechtspraak-en-kwetsbare-rechtszoekenden>

HANS VOGELS, DEKEN ORDE VAN ADVOCATEN LIMBURG:

RECHTSPRAAK ALS HET LEVEN ZELF

Hans Vogels is advocaat in Roermond en deken van de Orde van Advocaten in Limburg. Tijdens de corona-maanden probeerde hij zo veel mogelijk persoonlijk contact te houden met zijn achterban door veel te bellen en video-gesprekken te voeren. Corona heeft hem geleerd dat de spelers in het rechtsbedrijf nog beter met elkaar kunnen communiceren. 'Zoek niet alleen oplossingen voor je eigen organisatie.'

Hij zal ze niet snel vergeten, die bijzondere weken in maart. Als deken van de orde van advocaten in het arrondissement Limburg was hij gewend zich van vergadering naar overleg te spoeden en veel kantoren te bezoeken in het kader van het toezicht. Nu werd alles afgeblazen. Geen dekenberaad, geen raadsvergaderingen, geen kantoorbezoek. Iedereen ging thuiswerken. 'Het was alsof er niemand meer bestond.'

Binnen twee weken had hij samen met zijn medewerkers het interne proces van de lokale orde op de rails. Raadsvergaderingen verliepen via Teams, wat behalve efficiënt ook tijd en geld bleek te besparen. 'Limburg is toch een beetje het Chili van Nederland, voor landelijke vergaderingen zijn wij altijd uren onderweg. Die tijd konden we nu beter gebruiken.'

Als toezichthouder begon Vogels al snel te bellen. 'Hoe gaat het?' was de vraag die in al die gesprekken centraal stond. Ook stelde hij een mailbox in waar mensen hun zorgen konden delen en schreef hij eens in de twee weken "vaderlijke brieven" om de ongeveer achthonderd advocaten in Limburg op de hoogte te houden van elkaars wel en wee. Wie zich geen raad wist, kon rekenen op de deken. 'Ik vond het belangrijk de mensen een hart onder de riem te steken,' motiveert Vogels. 'Advocaten moesten de nabijheid van de orde ervaren. Ik merkte dat onzekerheid de grootste zorgen met zich meebracht. Sommige kantoren hadden relatief weinig last van de corona-maatregelen, bijvoorbeeld omdat ze al veel digitaal werkten en gewend waren te skypen met hun cliënten. Maar er waren ook advocaten die net voor zichzelf waren begonnen en bang waren dat ze nooit meer cliënten zouden krijgen of vreesden door de plotselinge sluiting van de gerechten inkomsten te verliezen. Anderen uitten hun zorgen over de afdoening van zaken zonder goede rechtsbijstand. Ze moesten hun ei kwijt.'

Te overhaast

'Eigenlijk heeft die grote onzekerheid ook maar twee weken geduurd,' vertelt Vogels nu. 'Mensen schrokken van de plotselinge sluiting van de rechtbank en vroegen zich af of dat niet wat al te overhaast was. Maar al vrij snel startte men hier in Limburg toch weer op. Dat bracht natuurlijk gedoe met zich mee. Twee advocaten beklagden zich erover dat ze in de zittingszaal te dicht bij hun cliënt moesten zitten. Maar al met al heb ik weinig klachten gehoord over de manier waarop de rechtspraak en het Openbaar Ministerie althans probeerden het werk door te laten gaan.'

Een strafbeschikking kan in het belang van een cliënt zijn. Maar maak het geen eenrichtingsverkeer.

De voortgang van strafzaken baarde wel zorgen. 'De suggestie dat er zittingen zonder advocaten zouden worden gehouden, deugde natuurlijk niet.' En ja, er gingen ook dingen mis op het gebied van het oproepen van partijen voor de zitting of het verloop van termijnen. Toch is Vogels opvallend mild in zijn oordeel over de manier waarop OM en rechtspraak op de crisis reageerden. 'De rechtspraak moet voorspelbaar en betrouwbaar zijn. Dat betekent per definitie dat het geen flexibele organisatie is. Desondanks werden er digitale zittingen opgetuigd, werd er geëxperimenteerd met telehoren en ontdekte men dat mail toch echt veel sneller is dan de post. Ik denk dat corona de rechtspraak een enorme prikkel heeft gegeven om zich professioneel te ontwikkelen. Wat dat betreft zijn de afgelopen maanden een snelle leerschool gebleken.'

Galliërs in verzet

Wat altijd beter kan, is de communicatie. Hoewel hij zelf korte lijnen had met de plaatsvervangend hoofdofficier, de president van de rechtbank en die van het gerechtshof in Den Bosch, denkt Vogels dat alle partijen van het rechtsbedrijf – advocaten, rechters en officieren van justitie – elkaar nog beter kunnen vinden. 'Juristen hebben altijd overal bezwaar tegen en er zijn altijd Galliërs die zich

verzetten tegen het Romeinse rijk, maar onder druk worden zaken nu eenmaal vloeibaar. Juist nu zouden partijen elkaar moeten vinden om afspraken te maken.'

Hij geeft het voorbeeld van de achterstanden in het strafrecht. Om deze in te halen, zullen meer zaken door een enkelvoudige rechter worden behandeld en zullen meer zaken via een strafbeschikking door het OM worden afgedaan. Vogels: 'Overleg dit nou met de advocatuur. Spreek met een advocaat af welke zaken mogelijk via een strafbeschikking kunnen worden afgedaan en zorg dan ook voor betaalde rechtsbijstand. Afdoening via een strafbeschikking kan heel goed in het belang van de cliënt zijn. Maar maak het geen eenrichtingsverkeer.'

Vogels is ervan overtuigd dat met onderling vertrouwen veel problemen waarmee de rechtspleging kampt, kunnen worden opgelost. Hij vindt dit ook een opdracht van de advocatuur zelf. 'Ik heb de afgelopen maanden eens te meer gezien hoe verweven de rechtspraak is met de mensheid,' zegt hij. 'Uithuisplaatsingen, scheidingen, consumentengeschillen, voorlopige hechtenis, dat gaat over het leven zelf. De nabijheid van de rechter is daarin heel essentieel, ook om ervoor te zorgen dat uitspraken worden geaccepteerd. Dat vraagt om persoonlijk contact. Het is een verantwoordelijkheid van ons allemaal om gezamenlijk ervoor te zorgen dat mensen vertrouwen houden in de rechtspraak. Wat dat betreft kunnen we van deze bijzondere tijd echt veel leren.'

WECO-ADVIEZEN OVER DE SPOEDWETGEVING COVID-19

De Wetenschappelijke Commissie (WeCo) van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak brengt gevraagd en ongevraagd advies uit over wetsvoorstellen. Daarbij kijkt de WeCo vooral naar welke gevolgen mogelijke wetgeving heeft voor de rechtspraak. De afgelopen maanden kon de commissie fysiek niet bijeenkomen. Desondanks bracht zij toch een aantal adviezen uit. Twee daarvan raakten maatregelen die verband hielden met Covid-19.

Begin april 2020 boden de beide ministers van het ministerie Justitie en Veiligheid de tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer aan. Aan deze tijdelijke wet – ook wel de corona-spoedwet genoemd – ging niet de gebruikelijke consultatieronde vooraf. Wel bracht de Raad van State advies uit. In de tijdelijke wet werd geregeld op welke manier de rechtsgang in verschillende rechtsgebieden doorgang kon vinden, ondanks het feit dat de gerechten op dat moment waren gesloten. Het ging dan bijvoorbeeld om de inzet van digitale communicatiemiddelen.

De WeCo niet was gevraagd te adviseren en het parlement had de wet al aangenomen. Toch bracht de commissie een advies uit. De maatregelen die in de wet staan (de wet zou gelden tot 1 september, maar kan elke twee maanden worden verlengd) raken de rechtspraak immers direct. De WeCo waarschuwde de ministers in haar advies onder andere voor oplopende achterstanden en drong aan op extra financiële middelen voor digitale voorzieningen. Vooral de digitale communicatie met de penitentiaire inrichtingen bleek in het begin van de crisis beroerd. Kritisch was de commissie met name over het feit dat verdachten maar maximaal 45 minuten konden worden gehoord. Ook vroeg de commissie zich af waarom in het bestuursrecht

wel telehoren mogelijk werd gemaakt, maar voor het (elektronisch) ondertekenen van uitspraken niets was geregeld.

De digitale communicatie met de penitentiaire inrichtingen was in het begin van de crisis beroerd.

Speciale zorg uitte de WeCo over de behandeling van zaken in het kader van de wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en de wet zorg en dwang (Wzd). Hoewel ook in de corona-spoedwet fysieke behandeling van deze zaken uitgangspunt bleef, bleek in de praktijk dat veel instellingen hun deuren voor iedereen sloten, ook voor de rechter en diens secretaris en de advocaat van betrokkenen. De WeCo schreef in haar advies dat meer aandacht aan deze realiteit gegeven zou moeten worden. “Tijdens deze “lock down”-periode behoren zowel rechtbank als instellingen er alles aan te doen om de mogelijkheid van (audiovisuele) tweezijdige elektronische communicatie zo optimaal te

laten verlopen. Onder omstandigheden behoort een rechter – zo nodig kritisch – vragen te kunnen stellen waarom de instelling volledig gesloten blijft, ook voor de rechter, secretaris en advocaat van de Wvggz/Wzd-betrokkene,” aldus het advies.

Noodverordeningen

Drie weken na het advies over de corona-spoedwet reageerde de WeCo op de volgende spoedwet die toezag op het nemen van noodmaatregelen in het licht van de heersende pandemie. De WeCo vroeg met name aandacht voor de politiek-bestuurlijke legitimatie van en de democratische controle op het handelen en de beslissingen van de voorzitter van een veiligheidsregio. Verder miste de WeCo in het wetsvoorstel een beschouwing over de (mogelijkheid van) bestuursrechtelijke rechtsbescherming tegen de diverse besluiten, al dan niet in het kader van interbestuurlijke verhoudingen. De WeCo adviseerde de ministers dringend in de toelichting hieraan aandacht te besteden. “Daarbij gaat het niet alleen om de vraag óf het de bedoeling is dat tegen de diverse besluiten bestuursrechtelijke rechtsbescherming openstaat. Ook zou nader moeten worden doordacht hoe die procedure wordt vormgegeven”, aldus het advies. Tevens vroeg de WeCo aan de ministers om voor de rechtspraak een uitzonderingsbepaling op te nemen ten aanzien van groepsbijeenkomsten, dit alles met inachtneming van de nodige veiligheidsmaatregelen.

Kritisch was de WeCo op de boetes die bijzondere opsporingsambtenaren konden opleggen. De WeCo schreef: “De maximale boete van 415 euro komt in de praktijk overeen met een vervangende hechtenis van acht dagen. Aangezien principale hechtenis (dus: opgelegd als straf) een zwaardere sanctie impliceert dan een boete, en uit oogpunt van evenwichtigheid tussen de verschillende

strafmodaliteiten, ligt het in de visie van de WeCo meer voor de hand de maximale hechtenis te bepalen op een week.”

Ten slotte vroeg de WeCo aandacht voor de maximale geldingsduur van de covid-wetgeving. Die vraag is gezien de huidige gezondheidssituatie nog altijd actueel.

De volledige tekst van het advies inzake de corona-spoedwet Justitie en Veiligheid en de wet op de noodverordeningen is te lezen op de site van de NVvR, onder het kopje Adviezen, trefwoord COVID.

TERUGBLIK OP HET NIEUWS

Wapenfeiten in coronatijd

De 'corona-lockdown' die ons half maart overviel, raakte de samenleving diep. Rechtbanken en gerechtshoven sloten hun deuren en thuiswerken werd voorlopig de norm. Maar het maakte ook creatief. Aan keukentafels en op zolderkamers werd het werk overal met een niet aflatend verantwoordelijkheidsgevoel door alle betrokkenen voortgezet. Zo ook binnen de magistratuur en door de NVvR. Gaandeweg werd steeds duidelijker dat thuiswerken niet een kwestie van dagen of weken zou worden, maar van onbepaalde tijd. Tijdelijke oplossingen zouden wel eens langer kunnen gaan duren, of zelfs definitief worden. Online werken maakte in korte tijd onderdeel uit van ons dagelijks bestaan en het belang van een goede thuiswerkplek kwam in een nieuw daglicht te staan.

Leden aan het woord

De coronacrisis heeft de soms lastige werksituatie binnen de rechtspleging verder aan het licht gebracht. De NVvR bevroeg haar leden in april en mei over onder meer de werkdruk, (thuis) werksituatie, de (digitale) voorzieningen op de rechtbanken en het inlopen van achterstanden bij het voortduren van de coronacrisis. Tientallen leden hebben hierop gereageerd. De NVvR heeft de Raad voor de rechtspraak en het College van procureurs-generaal op 7 mei een brief gestuurd waarin aandacht wordt gevraagd voor de oplopende achterstanden, de

samenwerking tussen de verschillende organisaties, de werklust van rechters en officieren van justitie en de situatie die na heropening van de gerechtsgebouwen op 11 mei.

Rechtspleging tijdens en na Corona

Na heropening van de rechtbanken en gerechtshoven op 11 mei werkten rechters, officieren en alle rechtbankmedewerkers met vereende krachten en onder nieuwe omstandigheden met elkaar samen om onze rechtsgang in de benen te houden. Dit gebeurde onder andere via videoverbindingen, telehoren, aangepaste voorzieningen in de rechtbanken, aandacht voor openbaarheid, meer enkelvoudige zittingen en mondelinge uitspraken. Via de Spoedwet COVID 19 kregen de bestaande noodmaatregelen in juni een wettelijke basis. In een brief aan de Raad voor de rechtspraak, het college van procureurs-generaal en de Presidentenvergadering vroeg de NVvR op 10 juli om een zelfanalyse van de gevolgen van COVID 19 en lessen te trekken uit de gevolgde aanpak bij een eventuele nieuwe uitbraak van het virus. In de brief werd onder meer aandacht gevraagd voor het aanmerken van de rechterlijke macht als vitaal beroep, de wijze van besluitvorming en samenwerking met andere organisaties in de rechtspleging in de afgelopen maanden, maatregelen op de werkvloer en ICT-ondersteuning in het primaire proces, tijdens zittingen en beraadslagingen en bij het thuiswerken.

NVvR-Doorlooptijden-conferentie online

De uitbraak van het coronavirus had op 12 maart ook onmiddellijk gevolgen voor de door NVvR. De op die dag georganiseerde werkconferentie over doorlooptijden moest worden geannuleerd. Nadat in de daaropvolgende weken het werk zich enigszins had 'gereset', werd de conferentie op 2 juli alsnog online gehouden. Er werd met de deelnemers onder andere gesproken over de aanpak van achterstanden, de kwaliteit van de rechtspraak, leermomenten van corona en de verwachtingen voor de nabije toekomst. Samenwerken, investeren in opleidingen, aandacht voor openbaarheid van de rechtspraak, oog voor kwaliteit en evenwicht tussen professionaliteit en responsabiliteit waren daarbij belangrijke slotconclusies.

Werk in uitvoering: cao RM 2018-2020

Eind maart en eindjuni zijn twee circulaire van de minister van Rechtsbescherming verschenen, voor de uitvoering van de veelbesproken cao RM 2018-2020. Hierin zijn afspraken opgenomen over loonbetaling bij ouderschapsverlof, de uitbreiding van de pikettoelage, vergoeding aan rechters-plaatsvervangers voor deelname aan meervoudig raadkameroverleg zonder dat de zitting heeft plaatsgevonden, de afbouw van de mobiliteitstoelage en

de beëindiging van de PAS-regeling na de AOW-gerechtigde leeftijd. Publicatie in het Staatsblad van de formalisering van de gemaakte cao-afspraken in het Besluit rechtspositie rechterlijke ambtenaren vindt uiterlijk 1 oktober plaatst. De NVvR is namens de magistratuur gesprekspartner in de onderhandelingen en heeft de leden via nieuwsbrieven steeds van de laatste stand van zaken op de hoogte gehouden.

Doorwerken na 70 jaar

De Tweede Verzamelingswet COVID-19 maakt het mogelijk dat rechters en raadsheeren (en -plaatsvervangers) ouder dan 70 jaar tijdelijk (gedurende drie jaar) kunnen worden benoemd tot rechter- of raadsheer-plaatsvervanger. Benoeming is mogelijk totdat de leeftijd van 73 jaar is bereikt en mits betrokkenen niet langer dan twee jaar met pensioen zijn. Achtergrond van deze bijzondere maatregel is de aanpak van achterstanden, die zijn ontstaan als gevolg van de corona-uitbraak. De NVvR is nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van het wetsvoorstel. De wet is op 15 juli in werking getreden.

Pensioenakkoord

Het kabinet heeft samen met werknemers- en werkgeversorganisaties een pensioenakkoord gesloten met nieuwe afspraken over pensioenen en AOW. Over de uitvoering van dit akkoord is inmiddels ook overeenstemming bereikt. Hiermee is de weg naar een nieuw pensioencontract ingeslagen. Er moeten echter nog veel open einden worden ingevuld, voordat het nieuwe contract daadwerkelijk kan worden ingevoerd. De CMHF is via de VCP, de cao-tafels en de Pensioenkamer actief betrokken bij de verdere uitwerking van het nieuwe pensioencontract. Als geassocieerd lid van de CMHF volgt de NVvR deze ontwikkelingen op de voet. Nu zijn ook de besturen van de pensioenfondsen (voor onze sector het ABT) aan zet om de uitwerking per pensioenfonds inhoud te geven. Ook in deze discussie spelen de bonden een belangrijke rol, waarbij de NVvR (eveneens via de CMHF) haar invloed zal aanwenden.

Transparantie bestuursbenoemingen

De NVvR vindt het essentieel dat zowel de rechtspraak als het openbaar ministerie zelf een belangrijke rol spelen bij de benoeming van hun bestuurders. De door de werkgroep bestuursbenoemingen voorgestelde benoemingsprocedure voor gerechtsbestuurders komt naar de mening van de NVvR onvoldoende tegemoet aan de Europese norm

'elected by their peers' en is te weinig transparant. De afstand tussen werkvloer en bestuurders wordt onvoldoende overbrugd. Omdat partijen niet nader tot elkaar kwamen, stapte de NVvR dit voorjaar uit de commissie. In een brief aan de Raad voor de rechtspraak heeft de NVvR op 2 juni haar standpunt kenbaar gemaakt. Meer duidelijkheid over de procedure in het algemeen en informatieverstrekking over de stappen die in de procedure ter vervulling van een bestuursvacature worden gezet, kunnen de afstand verkleinen en het vertrouwen vergroten. In de brief heeft de NVvR erop aangedrongen hiermee rekening te houden in het uit te brengen advies.

Functiewaardering assistent-officieren

Al langere tijd zet de NVvR zich in voor de positie van assistent-officieren en het bewerkstelligen van een hogere beloning voor deze beroepsgroep. In een brief aan het College pleitte de NVvR samen met de assistent-officieren voor het nemen van deelbesluiten en de toekenning van een tussentijdse toeslag voor deze groep. Dit advies is in mei overgenomen. Een stap in de goede richting. De NVvR blijft alert op het vervolg.

de rechter

jesse van muiw%ck/jessecartoons.com

De NVvR vertegenwoordigt het belang van goede rechtspraak en de belangen van magistraten in het publieke en politieke debat. Dat doet de NVvR onder meer door de kwaliteit en toegankelijkheid van de rechtspraak te bewaken.

Waarom lid van de NVvR?

- **Groot(s) netwerk:**
platform voor ontmoeting van en nadere kennismaking met vakgenoten in de rechtspraak.
- **Kwaliteitsadvies, individuele ondersteuning én rechtsbijstandverzekering:**
persoonlijke ondersteuning in uw eigen rechtspositie. Een rechtsbijstandverzekering maakt 6 maanden na uw aanmelding automatisch deel uit van uw lidmaatschap.
- **Topbijeenkomsten en werkbezoeken:**
speciaal voor leden, treffende onderwerpen, verdiepende thema's.
- **Gerichte informatie en specifieke standpunten:**
exclusief voor leden, actuele nieuwsvoorziening via website en digitale nieuwsbrief, uw stem in het politieke en publieke debat.
- **U bepaalt!**
Samen met uw collega's (be)stuurt u de NVvR.